
El Dret de la persona física i jurídica

PID_00246667

Jorge Zamora Valle

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

Jorge Zamora Valle

Advocat i Professor de Dret civil a la
Universitat de Barcelona

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. La persona física	7
1.1. La personalitat civil	7
1.1.1. El naixement	7
1.1.2. La mort	9
1.2. La capacitat	12
1.2.1. La capacitat jurídica	12
1.2.2. La capacitat d'obrar	13
1.2.3. La capacitat natural	13
1.2.4. L'absència de capacitat: la incapacitació	14
1.3. L'edat	16
1.3.1. La minoria d'edat	16
1.3.2. L'emancipació	17
1.3.3. La majoria d'edat	18
1.4. Mesures de protecció dels menors d'edat i dels incapacitats	18
1.4.1. La potestat parental	19
1.4.2. La protecció dels menors desemparats	20
1.4.3. La tutela	21
1.4.4. La curatela	22
1.4.5. El defensor judicial	22
1.4.6. La guarda de fet	23
1.4.7. L'assistència	23
1.4.8. El poder en previsió de pèrdua sobtevinguda de capacitat	24
1.4.9. El patrimoni protegit	24
1.5. La prodigalitat i el concurs	25
1.6. Altres circumstàncies de la persona	26
1.6.1. El domicili i la residència	26
1.6.2. La nacionalitat	27
1.6.3. El veïnatge civil	30
1.7. El Registre Civil	34
2. La persona jurídica	37
2.1. Classificacions de les persones jurídiques	38
2.2. Societats civils	39
2.3. Associacions	39
2.4. Fundacions	40
2.5. Societats de capital	41

Exercicis d'autoavaluació.....	45
Solucionari.....	47
Bibliografia.....	48

Introducció

En aquest mòdul de l'assignatura analitzarem el dret de la persona des del vessant del Dret civil, si bé també farem alguna mínima referència a les persones jurídiques de Dret mercantil.

Des de la perspectiva del Dret civil, i després distingir entre persones físiques i jurídiques, ens centrarem bàsicament en les primeres. Pel que fa a aquestes, deixarem constància dels efectes en la personalitat del naixement i la mort, fent també menció a circumstàncies que s'assimilien parcialment a aquestes situacions pel que fa als seus efectes, com ara la situació del *nasciturus* o la declaració de mort.

Seguidament ens ocuparem de la capacitat de les persones físiques des dels seus diferents vessants (capacitat jurídica, capacitat d'obrar i capacitat natural), per prosseguir amb l'estudi de la incidència en aquesta capacitat d'aspectes com l'edat, els problemes de salut o les resolucions judicials i administratives. Així mateix, analitzarem les diferents mesures que s'adopten en protecció d'aquestes persones i d'aquelles amb qui es relacionen.

D'altra banda, esmentarem altres circumstàncies que formen part de l'estatus jurídic de la persona, com el domicili, la nacionalitat o el veïnatge civil. I en aquest sentit, analitzarem què és l'estat civil i deixarem constància del Registre civil com a institució pública on es produeix la inscripció d'aquestes condicions de la persona física.

Finalment, pel que fa a la persona jurídica, reflectirem les diferents classificacions entre elles, principalment la classificació que provoca l'aplicació a aquestes, bé del Dret civil, bé del Dret mercantil, i donarem unes nocions breus pel que fa a la seva forma d'organització i al règim jurídic d'aquestes, principalment pel que fa a les associacions, a les fundacions i a les diferents classes de societats de capital.

Objectius

Els objectius que ha d'aconseguir l'estudiant en acabar aquest mòdul són:

1. Saber diferenciar entre persones físiques i persones jurídiques, i, dins d'aquestes últimes, entre persones jurídiques de Dret públic, persones jurídiques de Dret privat civils i persones jurídiques de Dret privat mercantils; entre persones jurídiques d'interès particular, persones jurídiques d'interès general i persones jurídiques declarades d'utilitat pública, i, finalment, entre persones jurídiques de base associativa i persones jurídiques de base patrimonial.
2. Conèixer a què ens referim quan parlem de *nasciturus*, *concepturus*, menor emancipat, persona declarada absent, persona declarada morta, premoriència i commoriència, prodigalitat i situació de concurs.
3. Distingir els conceptes de personalitat civil, capacitat civil, capacitat natural i capacitat d'obrar. Saber diferenciar també entre un incapacitat (o persona amb capacitat modificada judicialment), un incapaç i un discapacitat.
4. Conèixer les diferents mesures de protecció dels menors i dels incapacitats, en quins supòsits es dona cadascuna i quina finalitat tenen.
5. Aprendre les formes d'adquisició i la funció que compleixen condicions de la persona com el domicili, la nacionalitat i el veïnatge civil, el veïnatge local i el veïnatge administratiu, tot això sense confondre-les.
6. Comprendre la noció d'estat civil i què és el Registre civil; distingir-lo del Registre mercantil.
7. Diferenciar entre societat civil, associació, fundació i societat de capital, i saber distingir els diferents tipus d'òrgans d'administració, gestió i representació d'aquestes persones jurídiques.

1. La persona física

Aquest primer apartat del mòdul se centrarà en les característiques i els atributs de la persona, prenent com a base la persona física.

Tot seguit, el segon dels apartats exposarà les característiques dels diferents tipus de persona jurídica.

El nostre Dret distingeix entre:

a) **Persones físiques.** És la persona natural, l'ésser humà.

b) **Persones jurídiques.** És l'entitat a la qual el Dret concedeix una sèrie d'atributs propis de la persona perquè, com a tal, pugui operar en el tràfic jurídic i tenir relacions amb altres persones, ja siguin físiques o jurídiques. Es diu que se'ls concedeix personalitat jurídica.

Aquest primer apartat del mòdul se centrarà en les característiques i atributs de la persona prenent com a base la persona física. Seguidament, el segon dels apartats exposarà les característiques dels diferents tipus de persona jurídica.

1.1. La personalitat civil

Quan parlem de personalitat civil ens estem referint al fet de ser persona des del punt de vista del nostre Dret. Des que la persona, ja sigui física o jurídica, existeix, gaudeix de personalitat civil.

La personalitat civil concedeix a la persona una sèrie d'atributs, drets, obligacions, etc. que ostenta pel fet de ser persona.

Exemple

Com a persona sóc titular dels drets humans, o dels drets fonamentals que consagra la Constitució espanyola, o puc ser propietari (titular d'un dret real de propietat), o puc operar en el tràfic jurídic realitzant contractes (per exemple, una compravenda), etc.

1.1.1. El naixement

La personalitat civil de la persona física s'obté amb el naixement.

Des d'aquest moment, s'és persona, és a dir, es té personalitat civil. Així ho estableixen tant el Dret civil de Catalunya (article 211-1.1 del Codi civil de Catalunya): «La personalitat civil és inherent a la persona física des del naixement», com el Dret civil denominat comú (articles 29 i 30 del Codi civil

d'Espanya): «El nacimiento determina la personalidad, (...) La personalidad se adquiere en el momento del nacimiento con vida, una vez producido el entero desprendimiento del seno materno».

No obstant això, hi ha dues circumstàncies en què el Dret concedeix els efectes propis de la personalitat civil a «persones» de forma prèvia al seu naixement, és a dir, amb anterioritat a l'obtenció de la personalitat civil. Són els supòsits dels anomenats *nasciturus* i *concepturus*.

El *nasciturus*

El *nasciturus* és aquell que ha de néixer, és a dir, el concebut que encara no ha nascut i que, per tant, no gaudeix de personalitat civil.

No obstant això, el Dret li concedeix de forma prèvia al seu naixement els beneficis que tindria si ja hagués nascut. És molt clar en aquest sentit l'article 211-1.2 del Codi civil de Catalunya, en afirmar que «El concebut té la consideració de persona als efectes que li siguin favorables, sempre que arribi a néixer». És a dir, que el posterior naixement concedeix de forma retroactiva al *nasciturus* (al ja concebut) els drets que li afavoreixin entenent que era viu en el moment en què es van generar aquests drets.

Exemple

En Dret de successions, una de les regles bàsiques és que per succeir a una persona s'ha de sobreviure al mort: s'ha d'estar viu (tenir personalitat civil) en el moment en què el causant (persona a la qual se succeeix) mor. Aquest requisit no es donaria en el cas d'un concebut, perquè, en no haver nascut, no té personalitat civil. Ara bé, la regla que aquí estudiem provoca que el *nasciturus*, si al final obté personalitat civil com a conseqüència del seu naixement –encara que sigui amb posterioritat a la mort del causant–, pugui obtenir els drets successoris que li pertocarien com si hagués estat viu en el moment en què va morir la persona respecte a la qual té drets successoris.

El *concepturus*

D'altra banda, si bé no tenim una regulació en la normativa general, també el Dret concedeix drets a l'anomenat *concepturus*.

El *concepturus* és aquell que serà concebut, és a dir, aquell que, no només no ha nascut, sinó que tampoc ha estat encara concebut.

Exemple

Una altra institució del Dret de successions és la denominada *substitució fideicomissària*, en què el causant nomena un hereu (anomenat llavors hereu fiduciari) qui, posteriorment, serà substituït per un altre (al qual s'anomena hereu fideicomissari o substituït fideicomissari). En aquests casos, el causant pot establir en testament que l'hereu fideicomissari sigui una persona que encara no ha estat ni tan sols concebuda (un *concepturus*), determinant que el segon hereu dels seus béns serà aquesta persona que pot ser concebuda (per exemple, el primer fill que tingui el meu nét Joan).

Nasciturus en el Codi civil d'Espanya

En el mateix sentit diu l'article 29 del Codi civil d'Espanya que «el concebido se tiene por nacido para todos los efectos que le sean favorables, siempre que nazca con las condiciones que expresa el artículo siguiente», és a dir, sempre que neixi «con vida, una vez producido el entero desprendimiento del seno materno».

1.1.2. La mort

Si el naixement concedeix la personalitat civil, és normal que la mort faci que s'extingeixi aquesta personalitat civil. I així ho estableix l'article 211-1.3 del Codi civil de Catalunya (i també l'article 32 del Codi civil d'Espanya).

Ara bé, hi ha una situació legal que té efectes similars a la mort: la declaració de defunció. No obstant això, abans d'entrar a la seva explicació, i per poder entendre els supòsits en què es produeix, hem de al·ludir prèviament a una altra situació: la declaració d'absència.

La declaració d'absència

La declaració d'absència ve regulada en el Codi civil d'Espanya (articles 181 a 192) i és aplicable com a Dret supletori a les persones sotmeses al Dret civil de Catalunya, ja que el Codi civil de Catalunya no regula aquesta institució. En el seu règim jurídic es distingeixen dues situacions: la desaparició d'una persona i la declaració legal d'absència:

1) **Desaparició d'una persona.** Es parla de desaparició d'una persona quan no es tingui notícies d'ella al seu domicili o al lloc de la seva última residència. En aquests casos, sempre que no hagi nomenat aquesta a un representant legal, es permet que es nomeni per a aquesta persona un defensor judicial a l'efecte que la representi en els judicis o en aquells negocis que no admetin demora sense perjudici greu.

2) **Declaració legal d'absència.** A diferència del supòsit anterior (que és una situació de fet), la situació d'absència legal requereix una declaració judicial, és a dir, necessita que l'autoritat judicial declari a aquesta persona com absent.

D'acord amb l'article 182 del Codi civil d'Espanya, estan legitimats –alhora que obligats– per sol·licitar la declaració d'absència els parents més pròxims de la persona, el Ministeri Fiscal i qualsevol persona que tingui algun dret sobre el patrimoni d'aquesta persona (un creditor, algú amb drets successoris, etc.). La declaració d'absència legal ha de produir-se:

- Quan hagi passat un any des de les últimes notícies o des de la desaparició d'una persona sense que s'hagi deixat a un apoderat amb la facultat d'administrar el seu patrimoni; també quan a qui s'ha deixat com apoderat ha mort o renunciat o quan el poder hagués caducat.
- Quan hagin passat tres anys des de les últimes notícies o des de la desaparició d'una persona (tot i haver deixat a un apoderat amb la facultat d'administrar el seu patrimoni).

En aquests casos s'haurà de buscar al declarat absent un representant (segons l'ordre que estableix l'article 184 del Codi civil d'Espanya) que s'encarregui de:

- Ser el seu representant legal.
- La indagació de la seva persona.
- La protecció i administració dels seus béns.
- El compliment de les seves obligacions.

La declaració de defunció

Tampoc no es regula en el Dret civil de Catalunya la declaració de defunció, si bé es fa esment a ella en molts preceptes d'aquest Dret autonòmic. És novament en el Codi civil d'Espanya (articles 193 al 197) on trobem la regulació d'aquesta figura, de manera que aquests preceptes s'apliquen també com a Dret supletori a Catalunya.

Amb la declaració de mort –que també requereix un pronunciament judicial–, es produeixen els efectes propis de la mort d'una persona (així, per exemple, s'obre la seva successió). Ara bé, aquests efectes tenen una sèrie de límits temporals, ja que el declarat mort pot no estar mort i s'ha de salvaguardar la possibilitat que estigui viu i que torni.

Així, per exemple, fins passats cinc anys des de la declaració de defunció, els hereus no podran disposar a títol gratuït dels béns heretats.

Els articles 193 i 194 del Codi civil d'Espanya preveuen els diferents supòsits que permeten la declaració de defunció d'una persona, sent en síntesi els següents:

- 1) Quan hagin transcorregut deu anys des de les últimes notícies o des de la desaparició d'una persona.
- 2) Quan hagin transcorregut cinc anys des de les últimes notícies o des de la desaparició d'una persona que, de seguir amb vida, tindria una edat de 75 anys o més.
- 3) Quan hagin transcorregut dos anys des de la finalització d'un conflicte bèl·lic sense notícies d'una persona que hagi pres part en les operacions de campanya d'aquest conflicte i hagi desaparegut en elles.
- 4) Quan hagi transcorregut un any des de les últimes notícies o des de la desaparició d'una persona que s'hagués trobat en una situació de risc imminent de mort per causa de violència contra la vida.

5) Quan hagin transcorregut tres mesos des de les últimes notícies o des de la desaparició d'una persona que s'hagués trobat en una situació de risc imminent de mort per causa de sinistre.

6) I, finalment, respecte a les persones que resulti acreditat que es trobaven a bord d'una nau o aeronau:

- quan des de les últimes notícies o des de la desaparició de la nau o aeronau hagi transcorregut un mes.
- quan hi hagi hagut un sinistre, naufragi o accident de la nau o aeronau i hi hagi evidències racionals d'absència de supervivents, o bé encara havent-se trobat restes humanes aquestes persones no hagin estat identificades un cop transcorreguts vuit dies.

Malgrat la seva regulació successiva, no s'ha de confondre la declaració d'absència amb la declaració de defunció, ni pensar que per a la declaració de defunció es precisa la prèvia declaració d'absència. Són situacions independents que, si bé el més lògic és que esdevinguin de forma successiva, això no té perquè ser així.

Premoriència i commoriència

Una última situació relacionada amb la mort a què hem de fer esment és als conflictes que poden produir-se a l'hora de determinar, entre dues persones, qui ha mort prèviament o si ambdues han mort alhora. I això no és una qüestió banal, perquè pot determinar, per exemple, la destinació del patrimoni de tots dos en una o altra direcció.

Exemple

Cal pensar, per exemple, en dos germans que són hereus un de l'altre. El segon que mori serà l'hereu del primer mort i, en morir aquest segon, l'hereu d'aquest segon adquirirà tot el patrimoni del segon mort, incloent-hi allò que aquest segon hagi heretat del primer mort.

Ens trobem amb una situació de premoriència quan algú ha mort prèviament a un altre, i amb una situació de commoriència quan dues persones han mort alhora.

Per evitar supòsits com l'exposat en l'exemple anterior, els sistemes jurídics solen establir una **presumpció de commoriència**, és a dir, establir que, llevat que es demostrï el contrari, s'entén que tots dos han mort al mateix temps, de tal manera que cap heretaria a l'altre. I així ho fa per exemple l'article 33 del Codi civil d'Espanya:

Dret de Successions

Recordem que, com exposàvem anteriorment, hi ha una regla general del Dret de Successions en virtut de la qual per heretar una persona cal sobreviure-la, és a dir, estar viva quan aquesta mor.

Article 33 del Codi civil d'Espanya

«Si se duda, entre dos o más personas llamadas a sucederse, quién de ellas ha muerto primero, el que sostenga la muerte anterior de una o de otra, debe probarla; a falta de prueba, se presumen muertas al mismo tiempo y no tiene lugar la transmisión de derechos de uno a otro.»

Presumpció de commoriència

Com per heretar una persona cal sobreviure-la, si s'ha mort alhora no era viu quan l'altre mor.

Per la seva banda, el Dret civil de Catalunya és encara més extrem en la defensa dels efectes de la commoriència, ja que no només estableix una presumpció similar a la del Dret civil denominat comú, sinó que estén els efectes de la commoriència als supòsits en els quals entre les dues morts han transcorregut menys de setanta-dues hores i la mort de tots dos es deu a la mateixa causa o circumstància. En aquests casos, encara provant que una persona ha mort abans que l'altra, el segon mort no podrà succeir al primer:

Article 211-2 del Codi civil de Catalunya. Commoriència i mort consecutiva derivada d'un mateix esdeveniment.

«1. La crida a una successió o la transmissió de drets a favor d'una persona que depenen del fet que hagi sobreviscut a una altra només tenen lloc si es prova aquesta supervivència. En cas contrari, es considera que s'han mort alhora i no hi ha successió o transmissió de drets entre aquestes persones. 2. Sens perjudici del que estableix l'apartat 1, es considera que han mort alhora quan hi ha unitat de causa o de circumstància que motiven les defuncions i entre ambdues morts han transcorregut menys de setanta-dues hores.»

1.2. La capacitat

En Dret, amb el terme *capacitat* en Dret ens referim a la idoneïtat per establir relacions jurídiques dins del tràfic jurídic. La capacitat parteix de la personalitat civil, de tal manera que, excepte declaració en contra, a tot aquell amb personalitat civil se li presumeix la seva capacitat.

No obstant això, dins de la capacitat hem de al·ludir a diferents tipus: la capacitat jurídica, la capacitat d'obrar i la capacitat natural, situacions que analitzem a continuació.

1.2.1. La capacitat jurídica

La capacitat jurídica és l'aptitud d'una persona per ser subjecte actiu i passiu de drets i obligacions.

Així, per exemple, com a conseqüència de la capacitat jurídica s'és titular d'un dret de propietat, creditor d'un dret de crèdit, deutor d'una obligació, etc.

Aquesta capacitat es té com a conseqüència de la personalitat civil, és a dir que tot subjecte amb personalitat civil té capacitat jurídica. I aquesta no és limitable ni té graus, a diferència de la capacitat d'obrar a la què ens referirem tot seguit.

1.2.2. La capacitat d'obrar

Diferent de la capacitat jurídica és la capacitat d'obrar, que és l'aptitud per dur a terme actes jurídics, és a dir, per exercitar i adquirir drets, transmetre'ls, assumir obligacions.

Així, per exemple, com a conseqüència de la capacitat d'obrar es pot disposar d'un dret de propietat (venent-lo) o gravar-lo (concedir-hi una hipoteca), es pot realitzar un contracte d'arrendament (convertint-se en arrendador o arrendatari), es pot adquirir una herència, es pot reclamar per l'impagament d'un dret de crèdit, pagar un deute, etc.

També com a conseqüència de la personalitat civil es té la capacitat d'obrar. No obstant això, amb el naixement, aquesta capacitat d'obrar és limitada; a mesura que la persona va creixent, els límits van desapareixent i, amb la majoria d'edat, s'arriba a la capacitat d'obrar plena (també anomenada capacitat per contractar).

Per altra banda, existeixen diferents supòsits en què, tot i haver assolit la majoria d'edat, la capacitat d'obrar d'una persona pot ser limitada per mitjà de la seva incapacitació judicial: en virtut d'una resolució judicial, una persona que en circumstàncies normals tindria capacitat d'obrar plena és declarada incapacitada i se li limita la possibilitat de realitzar els actes jurídics que la pròpia sentència d'incapacitació estableixi.

1.2.3. La capacitat natural

En el període que transcorre des de l'obtenció de la personalitat civil (i, conseqüentment, de la capacitat jurídica) fins a l'obtenció de la plena capacitat d'obrar (amb la majoria d'edat), els actes que una persona pot realitzar dependran de l'anomenada capacitat natural, que encara que no la reflecteix el Dret civil denominat comú, sí que fa esment explícit a ella el Dret civil de Catalunya:

Article 211-3 del Codi civil de Catalunya

«Article 211-3. Capacitat d'obrar.

1. La capacitat d'obrar de la persona es fonamenta en la seva capacitat natural, d'acord amb el que estableix aquest codi.
2. La capacitat d'obrar plena s'assoleix amb la majoria d'edat.
3. Les limitacions a la capacitat d'obrar s'han d'interpretar d'una manera restrictiva, atenent la capacitat natural.
4. L'autoritat judicial s'ha de pronunciar expressament sobre la capacitat per a exercir el dret de sufragi quan declari la modificació de la capacitat d'una persona, d'acord amb el que estableix la legislació processal i la de règim electoral»

Hem d'entendre la capacitat natural com l'aptitud que té una persona per a entendre i decidir en funció del seu grau de maduresa.

D'aquesta manera, hi ha diversos actes jurídics que una persona, encara menor d'edat, és capaç de realitzar, ja que ostenta aptitud per entendre les conseqüències d'aquests actes concrets. Per aquest motiu el Codi civil de Catalunya estableix el següent:

Article 211-5. Minoria d'edat.

«El menor pot fer per si mateix, segons la seva edat i capacitat natural, els actes següents:

- a) Els relatius als drets de la personalitat, llevat que les lleis que els regulin estableixin una altra cosa.
- b) Els relatius a béns o serveis propis de la seva edat, d'acord amb els usos socials.
- c) Els altres actes que la llei li permeti.»

1.2.4. L'absència de capacitat: la incapacitació

Ja ens hem referit al fet que amb el naixement s'obté la personalitat civil i al fet que, conseqüentment, es té capacitat jurídica i capacitat d'obrar. Així mateix hem exposat que la capacitat d'obrar, a diferència de la jurídica, s'ostenta també des del naixement però de forma limitada, i que, a mesura que la persona va creixent i arribant a la maduresa pròpia de l'edat, aquests límits van desapareixent fins que, en aconseguir la majoria d'edat, s'obté la plena capacitat d'obrar. Ara bé, si la capacitat d'obrar plena s'obté amb la majoria d'edat, això és degut al fet que el Dret entén que amb aquesta edat la persona obté el grau de maduresa necessari per actuar en el món amb ple enteniment dels seus actes, de tal manera que, un cop s'és major d'edat, ja no cal limitar la seva capacitat d'obrar, és a dir, limitar la capacitat per dur a terme actes jurídics.

Però evidentment no tots tenen el mateix grau de maduresa, ni aconsegueixen la maduresa necessària en el mateix moment. Això no obstant, per qüestions de seguretat jurídica, el Dret fixa una presumpció: que el major d'edat té la capacitat d'obrar plena. La incapacitació d'una persona fa decaure aquesta presumpció de plena capacitat d'obrar, ja que comporta declarar que una persona, tot i ser major d'edat, no té plena capacitat d'obrar, de tal manera que hi ha determinats actes que no pot realitzar per si mateix tot i que, en ser major d'edat, de no estar incapacitat, sí que podria portar-los a terme.

**Persona incapacitada /
Persona amb la capacitat
judicialment modificada**

A aquestes persones se les denominava fins ara persones incapacitades, si bé les normes més recents –com ara la Llei 15/2015, de 2 de juliol, de la jurisdicció voluntària– han modificat aquest concepte pel de persona amb capacitat modificada judicialment. No obstant això, si bé entenem que aquest nou concepte és més correcte, farem servir en aquest mòdul l'habitual de persona incapacitada.

I arribat a aquest punt hem de preguntar-nos, ¿quan i com s'incapacita una persona? La resposta la trobem a l'article 200 del Codi civil d'Espanya: «Son causas de incapacitación las enfermedades o deficiencias persistentes de carácter físico o psíquico que impidan a la persona gobernarse por sí misma». Així mateix, hem d'atendre a allò que disposa l'article 199 del Codi civil d'Espanya, d'acord amb el qual: «Nadie puede ser declarado incapaz sino por sentencia judicial en virtud de las causas establecidas en la Ley».

De tal manera que podem concloure que per a la incapacitació d'una persona es precisen els requisits següents:

- a) Que la persona pateixi una malaltia o deficiència, ja siguin aquestes de caràcter físic o psíquic.
- b) Que la malaltia o una deficiència sigui de caràcter persistent, és a dir, no puntual sinó constant per cert temps, si bé no cal que sigui definitiva ni incurable.
- c) Que a causa d'aquesta malaltia o deficiència, la persona estigui impedida per governar-se per si mateixa, és a dir, no tingui la maduresa suficient per poder regir la seva persona i el seu patrimoni com si fos major d'edat.
- d) Que aquesta incapacitació sigui declarada mitjançant sentència judicial, que haurà de dictar-se després d'un procés judicial i que haurà de contenir els actes que la persona no pot realitzar per si mateixa, a més de les mesures que s'adoptin en protecció d'aquesta persona.

A més, la incapacitació no només es produeix en els supòsits de persones menors d'edat, sinó que també és possible que sigui declarada incapacitada una persona menor d'edat. Això es produeix quan concorren en el menor d'edat les causes d'incapacitació anteriorment referides i, a més, sigui raonable pensar que aquestes causes seguiran existint en arribar aquesta persona a la seva majoria d'edat. Amb aquesta opció –que es preveu a l'article 201 del Codi civil d'Espanya–, el Dret permet que no sigui necessari esperar que la persona arribi a la majoria d'edat per declarar-la incapacitada, i, d'aquesta manera, un cop assolida la majoria d'edat, la protecció que comporta per a aquesta persona la incapacitació s'aplicarà automàticament.

Finalment, hem de distingir la situació d'una persona incapacitada d'altres situacions anàlogues però no idèntiques. Així, la incapacitació, que fins ara hem vist, requereix una declaració judicial i comporta una limitació de la capacitat d'obrar de la persona, de manera que aquesta no podrà realitzar els actes concrets que disposi la sentència judicial sense l'assistència del seu representant legal o de qui completi la seva capacitat limitada.

Regulació de la incapacitació a Catalunya

Tot i que el Dret civil de Catalunya no regula la incapacitació –de manera que aquesta regulació del Dret civil denominat comú s'aplica amb caràcter supletori–, sí que existeix en el Dret civil de Catalunya una regulació completa de les mesures que s'adopten en protecció de la persona incapacitada, com veurem en els subapartats següents.

Procediment judicial d'incapacitació

El procediment judicial d'incapacitació d'una persona ve regulat en els articles 756 a 762 de la Llei d'enjudiciament civil, llei bàsica reguladora dels processos judicials civils.

Article 201 del Codi civil d'Espanya

«Los menores de edad podrán ser incapacitados cuando concurra en ellos causa de incapacidad y se prevea razonablemente que la misma persistirá después de la mayoría de edad.»

En canvi, són diferents a aquesta altres institucions com la **incapacitat**, que es refereix a una manca de capacitat d'una persona per realitzar algun acte concret però sense que la persona hagi estat declarada judicialment com incapacitada; o la **discapacitat**—que és declarada per un òrgan administratiu i no té vinculació amb la capacitat d'obrar civil—, en virtut de la qual es quantifica, en graus i mitjançant un percentatge, la dificultat que té una persona en el desenvolupament de la seva vida com conseqüència d'una limitació física, mental o sensorial.

1.3. L'edat

Ja hem pogut observar que, respecte a la capacitat d'obrar, l'edat té una enorme transcendència, sobretot perquè la majoria d'edat, llevat d'incapacitació judicial, fixa la plena capacitat d'obrar. En aquest subapartat farem esment de les diferents etapes relacionades amb l'edat d'una persona a aquests efectes.

1.3.1. La minoria d'edat

La minoria d'edat és el període que transcorre des del naixement de la persona fins que aquesta arriba a la majoria d'edat amb els divuit anys.

Durant aquesta etapa, la persona va guanyant progressivament capacitat d'obrar, perquè, encara que la té des del seu naixement, aquesta no és plena fins a la seva majoria d'edat. Aquesta limitació en la seva capacitat d'obrar provoca que el menor d'edat necessiti d'un representant legal que actuï en el seu nom per a tots aquells actes que no pot realitzar per si mateix. Aquesta funció de representació legal la compleixen habitualment els seus progenitors com a titulars de la potestat parental.

Potestat parental

En el Dret civil denominat comú el seu nom és el de *pàtria potestat*.

El Dret estableix una protecció especial cap a les persones menors d'edat. Aquesta protecció es concreta en el Dret civil de Catalunya, per exemple, en el següent precepte del Codi civil de Catalunya:

Article 211-6. Interès superior del menor.

- «1. L'interès superior del menor és el principi inspirador de qualsevol decisió que l'afecti.
2. El menor d'edat, d'acord amb la seva edat i capacitat natural i, en tot cas, si ha complert dotze anys, té dret a ser informat i escoltat abans que es prengui una decisió que afecti directament la seva esfera personal o patrimonial.
3. Per a qualsevol acte del representant legal que impliqui alguna prestació personal del menor, es requereix el seu consentiment si ha complert dotze anys o si, tenint-ne menys, té prou coneixement.»

1.3.2. L'emancipació

El Dret permet al menor d'edat un període intermedi de forma prèvia al fet que aconsegueixi la plena capacitat d'obrar amb la majoria d'edat: l'emancipació.

Amb l'emancipació, el menor emancipat actua jurídicament com si fos major d'edat, és a dir, actua amb plena capacitat d'obrar, encara que amb l'excepció d'una sèrie d'actes que sí requeriran un complement de capacitat en aquest menor emancipat; aquest complement és prestat pels progenitors del menor emancipat, pel seu cònjuge o per un curador. Aquests actes que el menor emancipat no pot realitzar per si sol són els següents:

- a) Alienar béns immobles, establiments mercantils, drets de propietat intel·lectual i industrial, o altres béns de valor extraordinari, i gravar-los o subrogar-se en un gravamen preexistent, llevat que el gravamen o la subrogació es faci per a finançar l'adquisició del bé.
- b) Alienar drets reals sobre els béns a què es refereix la lletra a) anterior o renunciar-hi, amb l'excepció de les redempcions de censos.
- c) Alienar o gravar valors, accions o participacions socials. No obstant això, no cal l'autorització per a alienar, almenys pel preu de cotització, les accions cotitzades en borsa, ni tampoc per alienar els drets de subscripció preferent.
- d) Renunciar a crèdits.
- e) Renunciar a donacions, herències o llegats; acceptar llegats i donacions modals o oneroses.
- f) Donar i prendre diners en préstec o a crèdit, llevat que aquest es constitueixi per finançar l'adquisició d'un bé.
- g) Atorgar arrendaments sobre béns immobles per un termini superior a quinze anys.
- h) Avalar, prestar fiança o constituir drets de garantia d'obligacions alienes.
- i) Adquirir la condició de soci en societats que no limitin la responsabilitat de les persones que formin part d'aquelles, i també constituir, dissoldre, fusionar o escindir aquestes societats.
- j) Renunciar, assentir a la demanda, desistir o transigir en qüestions relacionades amb els béns o drets relacionats en les lletres anteriors.

k) Acceptar el càrrec d'administrador d'una societat.

Si aquests actes es realitzen sense aquest complement de capacitat, són anul·lables en el termini de quatre anys, a instància de la persona que havia de prestar el complement de capacitat o del mateix menor; en aquest últim cas, el còmput de quatre anys s'inicia quan el menor arriba a la majoria d'edat.

L'emancipació requereix sempre que el menor d'edat tingui almenys catorze anys, i pot tenir lloc:

- Per consentiment dels que ostenten la potestat parental o la tutela.
- Per resolució judicial, podent interessar-la el propi menor.

L'emancipació s'ha d'inscriure en el Registre Civil i és irrevocable.

S'assimila a aquesta emancipació formal l'anomenada emancipació de fet, que es dona quan el menor de més de setze anys viu de manera econòmicament independent dels seus progenitors, o del seu tutor, i amb el seu consentiment. No obstant això, aquest consentiment sí que pot ser revocat.

1.3.3. La majoria d'edat

Finalment, amb la majoria d'edat s'obté la plena capacitat d'obrar, de tal manera que, llevat que hi hagi incapacitació judicialment declarada, la persona major d'edat té capacitat d'obrar plena per a tots els actes (sense les limitacions del emancipat).

La majoria d'edat s'assoleix als divuit anys (article 12 de la Constitució espanyola, article 315-1r. paràgraf del Codi civil d'Espanya i article 211.4.1 del Codi civil de Catalunya). Per al còmput dels anys, a aquests efectes, el dia del naixement es computa sencer (article 315-2n. paràgraf del Codi civil d'Espanya i article 211.4.2 del Codi civil de Catalunya), de tal manera que la majoria d'edat s'obté des de l'inici del dia del 18è. aniversari del naixement de la persona.

1.4. Mesures de protecció dels menors d'edat i dels incapacitats

Atès que les persones menors d'edat i les persones incapacitades no ostenten una capacitat d'obrar plena, el Dret estableix qui ha de completar aquesta manca de capacitat. Les persones que exerceixin aquestes funcions ho faran en benefici de les persones menors o incapacitades i, per aquest motiu, podem afirmar que aquestes mesures i institucions s'adopten en benefici o protecció d'aquestes persones.

Els nomenats per a aquesta funció de protecció de la persona han d'exercir la seva funció i han de complir-la per si mateixos; és un deure i és un deure personalíssim; a més és un càrrec gratuït i que s'ha de dur a terme en interès de la persona protegida.

La seva funció arriba a cobrir tres àmbits diferenciats:

- 1) La cura de la persona (esfera personal).
- 2) La protecció del seu patrimoni (esfera patrimonial).
- 3) l'exercici dels seus drets (representació legal).

Les principals mesures de protecció de la persona són:

- La potestat parental («pàtria potestat» en el Dret civil denominat comú).
- La tutela.
- La curatela.

Si bé hi ha altres institucions jurídiques que veurem també al llarg d'aquest subapartat.

1.4.1. La potestat parental

La potestat parental és la mesura de protecció bàsica dels menors d'edat. La ostenten els progenitors del menor com a conseqüència de la filiació que els uneix a ells (ja sigui filiació natural o filiació adoptiva).

La vida separada dels progenitors no influeix en la titularitat de la potestat parental, que, excepte resolució judicial en contra (que pot privar de la potestat parental a un dels progenitors o atribuir el seu exercici exclusiu a un sol d'ells), segueixen ostentant tots dos progenitors.

Hem de distingir aquesta potestat parental d'altres institucions amb denominació similar: la potestat parental prorrogada i la potestat parental rehabilitada. Aquestes es donen en els supòsits en què s'impossibilita a una persona durant la minoria d'edat (prorrogada) o bé després d'arribar a la majoria d'edat (rehabilitada), però atribuint, en ambdós casos, la funció de la seva protecció a qui durant la minoria d'edat de la persona són o han estat els titulars de la seva potestat parental. Així:

a) La **potestat parental prorrogada** es dona quan s'incapacita una persona durant la seva minoria d'edat, ja que, si bé al llarg d'aquesta minoria d'edat la persona ve protegida en tots els seus àmbits pels titulars de la potestat parental i aquesta potestat s'extingeix en arribar a la persona la majoria d'edat, si la

Potestat parental i custòdia

No s'ha de confondre la potestat parental amb la guarda o custòdia del fill menor. Aquestes últimes institucions es refereixen a la convivència del menor amb un o altre dels progenitors en els casos en què aquests visquin separats; no obstant això, la funció i les responsabilitats de la potestat parental se segueixen exercint per ambdós progenitors encara que només un d'ells tingui la guarda o custòdia.

causa d'incapacitació es preveu que es perllongarà més enllà d'aquesta majoria d'edat, pot declarar-se la incapacitació d'una persona durant la minoria d'edat i atribuir-se la funció de protecció d'aquesta a les mateixes persones que ostenten la potestat parental. D'aquí el seu nom, ja que, en arribar la persona a la majoria d'edat, la funció de potestat parental que exerceixen els progenitors es prorroga més enllà dels divuit anys.

b) Per la seva banda, la **potestat parental rehabilitada** es dona quan s'incapacita una persona que ja és major d'edat, però la funció de protecció d'aquesta persona s'atribueix a les mateixes persones que durant la seva minoria d'edat havien exercit aquesta funció de protecció com a titulars de la potestat parental. D'aquí que en aquest cas la seva denominació estigui també plena de sentit ja que la potestat parental, que ja s'havia extingit amb la majoria d'edat, es rehabilita.

1.4.2. La protecció dels menors desemparats

Si un menor d'edat necessita ser protegit en els àmbits exposats i aquesta funció l'ostenten legalment els seus progenitors des del seu naixement mitjançant la potestat parental, què passa quan el menor no té progenitors que exerceixin la potestat parental (per exemple, sigui orfe)? O quan encara tenint-los, ells no exerceixen la seva funció o ho fan de forma incorrecta? En aquests casos, ens trobem amb una situació de desemparament del menor.

Aquí serà l'entitat pública de protecció de menors qui, després de la declaració de desemparament, assumirà la tutela del menor desemparat, ocupant-se des d'aquest moment de la seva protecció en tots els àmbits (personal, patrimonial i de representació).

Després d'aquesta declaració de desemparament, es perseguirà per l'entitat pública de protecció de menors que el menor pugui dur a terme una vida el més normal possible. Una de les vies per aconseguir-ho és l'acolliment familiar d'aquest menor, és a dir, acordar que el menor passi a residir amb una família acollidora, família que, sota la vigilància i supervisió de l'entitat pública, ha de complir les funcions de protecció que aquest menor necessita.

També podrà l'entitat pública de protecció de menors assumir la guarda provisional del menor, bé de forma prèvia a la declaració de desemparament, bé quan els progenitors o tutors, per circumstàncies greus i transitòries, no puguin assumir la cura del menor i així ho sol·licitin a aquest organisme.

Protecció de menors

A Catalunya, aquesta funció la compleix la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA).

1.4.3. La tutela

La tutela, pel que fa a mesura de protecció de la persona, té un contingut similar a la potestat parental, ja que el tutor, alhora que representant legal del tutelat, està encarregat de protegir tant la seva esfera personal com el seu patrimoni.

La tutela, en canvi, no només afecta a menors d'edat desemparats o incapacitats, sinó també les persones majors d'edat incapacitades que precisen d'una protecció completa en tots els seus àmbits d'actuació.

La tutela –a diferència de la potestat parental que es té legalment com a conseqüència de la filiació– precisa d'una declaració, bé judicial (després d'un procés d'incapacitació), o bé administrativa (després d'una declaració administrativa de desemparament).

La tutela s'encomanarà principalment a la persona que el mateix interessat hagi designat en document públic notarial en previsió de ser incapacitada judicialment en el futur (autodelació de tutela). Així mateix, també podran els titulars de la potestat parental designar en document públic notarial o en testament a les persones que exerciran aquesta funció respecte dels seus fills menors o incapacitats (delació per part dels titulars de la potestat parental). A falta d'aquestes delacions, serà l'autoritat judicial o administrativa (delació judicial o administrativa) la qual designi la persona que exercirà de tutor.

La tutela s'exerceix habitualment per una única persona, llevat dels següents casos:

- Que el futur tutelat o els seus titulars de la potestat parental hagin designat a més d'una persona per a exercir el càrrec.
- Quan es cregui convenient que el cònjuge o parella estable del tutor també l'exerceixi.

També poden ser designades dues persones que es reparteixin les funcions de cura de l'esfera personal (tutor), i de la gestió i administració dels béns del tutelat; a aquest últim se li denominarà *administrador patrimonial*.

El nomenament de tutor pot recaure no només en persones físiques, sinó també en una persona jurídica.

1.4.4. La curatela

La curatela només es dona en supòsits d'incapacitació (no en casos de menors d'edat no emancipats). Està prevista com a mesura de protecció per a aquells que no requereixen tanta cura de la seva persona ni dels seus béns, sinó que necessiten un complement de la seva capacitat d'obrar per realitzar alguns actes determinats. El curador té per això un component més lligat a la protecció de l'esfera patrimonial de la incapacitat.

A més, a diferència de la potestat parental o la tutela, la curatela no atorga al curador la representació legal de l'incapacitat, sinó únicament la funció d'assistir a l'incapacitat en aquells actes concrets que necessitin d'aquest complement; aquests actes hauran de ser especificats en la sentència d'incapacitació.

Finalment, al·ludim al fet que també s'ha de nomenar curador al pròdig, és a dir, a qui dilapida de forma injustificada el seu patrimoni en perjudici dels familiars a qui té obligació d'alimentar.

Els actes fets sense l'assistència del curador –quan aquesta sigui necessària– són anul·lables en el termini de quatre anys a instància del curador o de la persona posada en curatela; en aquest últim cas el còmput del termini s'iniciarà quan l'incapacitat surti de la seva curatela.

Aquesta anul·labilitat també es produeix en els actes realitzats per menors d'edat o per tutelats sense el seu representant legal.

1.4.5. El defensor judicial

Si bé les més comuns institucions de protecció de la persona menor o incapacitada són les vistes fins ara, hi ha altres institucions amb funcions similars, que veiem en els següents subapartats.

En primer lloc ens referim a la figura del defensor judicial, que es preveu per a múltiples i variats supòsits, si bé tots ells es caracteritzen bàsicament per dues circumstàncies: l'existència d'un procés judicial i la temporalitat del càrrec (només mentre dura aquest procés).

Així, es nomenarà defensor judicial en supòsits com els següents:

- Si hi ha conflicte d'interessos entre el tutor i el tutelat, o entre el curador i la persona posada en curatela.

- Si ho exigeixen les circumstàncies de la persona que ha de ser tutelada o posada en curatela, mentre aquestes mesures no es constitueixin.
- En els supòsits en què, per qualsevol causa, els tutors o curadors no exerceixin les seves funcions; i això mentre no acabi la causa o no es designi una altra persona per a l'exercici dels càrrecs.

1.4.6. La guarda de fet

Segons l'article 225-1 del Codi civil de Catalunya: «És guardadora de fet la persona física o jurídica que té cura d'un menor o d'una persona en la qual es dona una causa d'incapacitació, si no està en potestat parental o tutela o, encara que ho estigui, si els titulars d'aquestes funcions no les exerceixen». És a dir, es tracta d'una situació en què una persona, sense haver-li estat encomanada aquesta funció formalment (via legal, judicial o administrativa), s'encarrega de cuidar una persona que necessita d'una institució de protecció de la seva persona o del seu patrimoni.

El guardador de fet, en el termini de setanta-dues hores des de l'inici de la guarda, ha de comunicar la situació de guarda de fet a l'entitat pública competent en matèria de protecció de menors o a l'autoritat judicial. Així mateix, ha de tenir cura de la persona i ha d'actuar sempre en el seu benefici; si assumeix la gestió del seu patrimoni, s'ha de limitar a fer actes d'administració ordinària. En acabar la guarda de fet, si ho justifica la durada de la guarda, l'autoritat judicial pot disposar que el guardador li reti comptes de la seva gestió.

1.4.7. L'assistència

Segons l'article 226-1.1 del Codi civil de Catalunya: «La persona major d'edat que ho necessiti per a tenir cura d'ella mateixa o dels seus béns, a causa de la disminució no incapacitant de les seves facultats físiques o psíquiques, pot sol·licitar a l'autoritat judicial el nomenament d'un assistent, d'acord amb el que estableix aquest capítol, pel procediment de jurisdicció voluntària». D'aquesta manera, es produeix el nomenament d'una persona per a encarregar-se d'ajudar a una altra (l'assistit) en la cura de la seva persona i/o en la gestió del seu patrimoni, tota vegada que aquest últim es vegi minvat en les seves facultats, si bé no fins al punt o la necessitat de ser incapacitat judicialment.

Cal pensar, per exemple, en una persona d'avançada edat que no pot fer actes necessaris per a la seva vida perquè no és capaç de comprendre els avenços tècnics d'avui dia (per exemple, internet).

L'assistència, com a mesura de protecció de la persona, també ha de ser inscrita en el Registre civil. Així mateix, els actes jurídics que la persona assistida faci sense la intervenció de l'assistent –quan aquesta intervenció sigui necessària– seran anul·lables a instància de l'assistent o de la persona assistida.

La guarda de fet al Codi civil d'Espanya

Aquesta institució també es regula en el Codi civil d'Espanya però amb menys profunditat.

L'assistència

El Dret civil de Catalunya, a diferència del Dret civil denominat comú, recull aquesta institució de protecció de la persona que s'exporta des del Dret civil d'Alemanya.

1.4.8. El poder en previsió de pèrdua sobrevinguda de capacitat

D'altra banda, i de forma anàloga al que passa amb l'autodelació voluntària de tutela, també es permet a una persona nomenar un apoderat perquè el representi en cas d'incórrer en una causa d'incapacitació. En aquest cas, com l'apoderat pot ocupar-se de la persona i/o dels béns del que seria incapacitat, la incapacitació no es fa necessària, de manera que no es durà a terme de forma obligatòria. A aquests efectes, el Codi civil de Catalunya assenyala:

Article 222-2. Poder en previsió de pèrdua sobrevinguda de capacitat.

«1. No cal posar en tutela les persones majors d'edat que, per causa d'una malaltia o deficiència persistent de caràcter físic o psíquic, no es poden governar per si mateixes, si a aquest efecte han nomenat un apoderat en escriptura pública perquè tingui cura de llurs interessos.

2. El poderdant pot ordenar que el poder produeixi efectes des de l'atorgament, o bé establir les circumstàncies que han de determinar l'inici de l'eficàcia del poder. En el primer cas, la pèrdua sobrevinguda de capacitat del poderdant no comporta l'extinció del poder. El poderdant també pot fixar les mesures de control i les causes per les quals s'extingeix el poder.

3. Si en interès de la persona protegida s'arriba a constituir la tutela, l'autoritat judicial, en aquell moment o amb posterioritat, a instància del tutor, pot acordar l'extinció del poder.

4. El poderdant pot establir la gestió de les seves voluntats digitals i llur abast perquè, en cas de pèrdua sobrevinguda de la capacitat, l'apoderat actui davant dels prestadors de serveis digitals amb els qui el poderdant tingui comptes actius a fi de gestionar-los i, si escau, sol·licitar-ne la cancel·lació. En la mesura que sigui possible, el poderdant també ha de poder conèixer les decisions sobre els comptes actius que hagi d'adoptar l'apoderat i participar-hi.»

És a dir que aquest poder en previsió de pèrdua sobrevinguda de capacitat s'imposarà i serà preferent a la necessitat de declaració judicial d'incapacitació.

1.4.9. El patrimoni protegit

Una via completament diferent de configurar una protecció de les persones incapacitades és la constitució al seu favor d'un patrimoni protegit. No obstant això, aquesta via no es limita únicament i exclusivament a persones incapacitades, sinó que està prevista per a persones amb un grau determinat de discapacitat, hagin estat o no incapacitades judicialment.

Article 227-1.1 del Codi civil de Catalunya

«Poden ésser beneficiàries de patrimonis protegits constituïts d'acord amb aquest capítol les persones amb discapacitat psíquica igual o superior al 33% o amb discapacitat física o sensorial igual o superior al 65%. També ho poden ésser les persones que estan en situació de dependència de grau II o III, d'acord amb la legislació aplicable.»

De tal manera que el patrimoni protegit, segons l'article 227-2.1 del Codi civil de Catalunya, «comporta l'afectació de béns aportats a títol gratuït pel constituent, i també dels seus rendiments i subrogats, a la satisfacció de les necessitats vitals del beneficiari. S'identifica mitjançant la denominació que consta en l'escriptura de constitució i és un patrimoni autònom, sense personalitat jurídica, sobre el qual el constituent, l'administrador i el beneficiari no tenen la propietat ni cap altre dret real».

Patrimoni protegit

Aquesta institució també es regula en el mateix sentit en el Dret civil denominat comú, però no en el Codi civil d'Espanya, sinó en la Llei 41/2003, de 18 de novembre, de protecció patrimonial de les persones amb discapacitat i de modificació del Codi civil, de la Llei d'enjudiciament civil i de la normativa tributària amb aquesta finalitat.

Aquesta afectació és exclusiva, i ho és fins a tal punt que que els béns que formen part del patrimoni protegit no respondran dels deutes que tingui el constituent del patrimoni protegit, ni tampoc les que tingui el beneficiari d'aquest patrimoni.

El patrimoni protegit ha de constituir-se per mitjà d'una escriptura pública, havent de designar la forma d'administració d'aquest patrimoni.

1.5. La prodigalitat i el concurs

Deixant ja de banda les institucions de protecció de la persona, ens referirem en aquest subapartat a dues institucions jurídiques que també comporten una limitació en la capacitat d'obrar d'una persona: la prodigalitat i el concurs.

1) Es considera pròdig a qui té un comportament econòmic desordenat i irregular ja que dilapida el seu patrimoni i amb això posa en perill els mitjans necessaris per a la subsistència de la seva família. Això fa que, en protecció d'aquests familiars, es restringeixi la seva capacitat d'obrar i se li nomeni un curador.

La prodigalitat ha de ser declarada judicialment i, en la sentència que la declari, s'han de determinar els actes que el declarat pròdig no pot dur a terme sense el complement de capacitat i control per part del curador.

2) Finalment, el concurs, que també ha de ser declarat judicialment, també provoca una restricció de la capacitat d'obrar del concursat, en concret, de les facultats de disposició i administració del seu patrimoni. En aquest cas, la restricció es realitza en interès dels creditors.

La declaració de concurs és procedent en cas d'insolvència del deutor comú, és a dir, quan una persona, ja sigui física o jurídica, no pugui complir regularment les seves obligacions exigibles (articles 1 i 2 de la Llei 22/2003, de 9 de juliol, concursal).

El procediment judicial de concurs reunirà a tots els creditors d'aquest deutor i perseguirà que deutor i creditors assoleixin un conveni pel que fa a com s'han de complir aquestes obligacions.

A l'efecte de restriccions s'ha de distingir:

- El denominat **conkurs voluntari**, que és aquell sol·licitat pel propi deutor, i en el qual aquest conserva l'administració dels seus béns, si bé per

a determinats actes sobre els béns integrants de la massa del concurs és necessària l'autorització de l'administració concursal.

- De l'anomenat **concurus necessari**, que és el instat pels creditors i en què el patrimoni del concursat és administrat per l'administració concursal, que substitueix el deutor i actua en nom d'aquest.

1.6. Altres circumstàncies de la persona

En aquest subapartat ens referirem a altres circumstàncies de la persona que també influiran en la seva capacitat i en els drets que l'afecten.

1.6.1. El domicili i la residència

El domicili i la residència d'una persona poden tenir transcendència en aspectes com ara el lloc on una persona ha de complir les seves obligacions, pot contreure matrimoni o pot atorgar un testament, qui seran els seus beneficiaris en cas de disposició *mortis causa* a favor d'organitzacions benèfiques, davant de quin jutjat podrà ser demandat, quin Dret se li aplicarà en aspectes referits a matèries com la seva filiació, a quina nacionalitat o veïnatge civil podrà optar, etc.

Ara bé, encara que de vegades es fan servir de manera indistinta, es tracta de dues institucions diferents.

En primer lloc, pel que fa al domicili, hem d'atendre a allò que disposa l'article 40-1r. paràgraf del Codi civil d'Espanya: «Para el ejercicio de los derechos y el cumplimiento de las obligaciones civiles, el domicilio de las personas naturales es el lugar de su residencia habitual (...)».

Aquest és el que es coneix com el domicili civil, per distingir-lo d'altres domicilis diferents al civil (si bé el seu lloc pot coincidir amb aquest), com ara:

- El domicili administratiu, que es correspon amb el lloc d'inscripció en el padró municipal i que concedeix al seu torn l'anomenat veïnatge administratiu.
- El domicili civil electiu, que és el que assenyalen les parts d'un contracte a efectes de compliment dels drets i obligacions que dimanen d'aquest contracte específic.
- El domicili civil legal, que és el fixat per la llei com a domicili per a determinades situacions (per exemple, el dels fills menors que coincideix amb el dels seus progenitors titulars de la potestat parental, o el dels tutelats amb el dels seus tutors).

- El domicili o habitatge familiar, per al qual es preveu un règim jurídic específic, per exemple, pel que fa al seu ús o a la seva disposició.
- El domicili fiscal, el qual es fixa legalment a l'efecte de determinades obligacions tributàries.
- El domicili constitucionalment protegit, més vinculat a la intimitat de la persona.
- El simple parador: lloc en el qual la persona es troba físicament en un moment concret.

Com hem vist en el precepte anterior, el domicili civil és el lloc de residència habitual d'una persona física. Així requereix que es doni aquesta residència, és a dir, que la persona visqui en aquest lloc, i que ho faci amb el caràcter d'habitual. Aquesta habitualitat es produeix quan hi ha un ànim en la persona d'establiment efectiu i permanent en aquest lloc; si aquest ànim no existeix, tindrem residència però no residència habitual.

D'aquesta manera, perquè la residència sigui habitual es requereixen dos elements: un de físic (*corpus*): estada en un lloc concret amb residència efectiva, per a la qual cosa s'ha d'atendre al conjunt d'elements fàctics que convergeixen, com el lloc en el qual la persona té la seva casa, on resideix la seva família, on té la seva feina, etc.; i un altre volitiu (*animus manendi*): voluntat d'establiment efectiu i permanent en aquest lloc.

El que no és necessari perquè puguem parlar de residència, ni tan sols de residència habitual, és el transcurs d'un període de temps determinat; el transcurs del temps afectarà, si escau, a un altre tipus de residència a la qual farem esment en un altre subapartat, la residència continuada.

1.6.2. La nacionalitat

La nacionalitat és el vincle que uneix una persona amb un Estat i, conseqüentment, amb tot el seu dret.

En el Codi civil d'Espanya (articles 17 al 23) es fixen les regles respecte a com s'adquireix la nacionalitat espanyola. De la seva lectura es pot constatar que la nacionalitat espanyola s'adquireix o concedeix pels següents criteris:

1) Criteri *ius sanguinis* (criteri preferent en l'adquisició de la nacionalitat espanyola): són espanyols els nascuts de pare o mare espanyols, és a dir, que n'hi ha prou que un dels dos progenitors sigui espanyol per adquirir la nacionalitat espanyola, sense que sigui necessari que ho siguin tots dos; en aquest

sentit, també l'adoptat per un espanyol adquireix pel mateix motiu de filiació la nacionalitat espanyola. En qualsevol cas, la filiació natural o biològica s'ha d'haver determinat abans de la majoria d'edat del fill.

2) Criteri *ius soli*: són espanyols els nascuts a Espanya...

- De pare i mare estrangers...
 - Si un d'ells hagués nascut també a Espanya.
 - Si el Dret corresponent a la nacionalitat de cap d'ells atribueix la seva nacionalitat a aquest fill; se soluciona així el fet que el Dret corresponent a la nacionalitat dels progenitors apliqui com a preferent el criteri *ius soli*, és a dir, atribueixi la nacionalitat als nascuts al seu territori, perquè, sinó, el fill no adquiriria cap nacionalitat: ni l'espanyola, per no ser els seus progenitors espanyols, ni tampoc la dels seus progenitors, en haver nascut fora del territori corresponent a l'Estat de la nacionalitat d'aquests.
- Quan no tinguin nacionalitat cap dels progenitors.
- Quan la filiació no estigui determinada, és a dir, es desconeixi qui són els progenitors d'aquesta persona.

També en aquest cas el naixement a Espanya ha d'haver-se determinat abans de la majoria d'edat.

3) A més dels mitjans anteriors d'adquisició de la nacionalitat espanyola, una tercera via és l'adquisició de la nacionalitat espanyola **per opció**, és a dir, s'escull la nacionalitat espanyola prestant declaració en aquest sentit davant del Registre civil; en aquest cas, la nacionalitat s'adquireix des que s'inscriu en el Registre civil. Gaudeixen d'aquest dret d'opció:

- Les persones la filiació natural de les quals s'ha determinat després de la seva majoria d'edat, de manera que no han adquirit via *ius sanguinis* la nacionalitat espanyola.
- Les persones la filiació adoptiva de les quals s'ha constituït després de la seva majoria d'edat, de manera que no han adquirit via *ius sanguinis* la nacionalitat espanyola.
- Les persones el lloc de naixement de les quals a Espanya s'ha conegut o determinat després de la seva majoria d'edat i, d'haver-se determinat de

Nacionalitat d'origen

La nacionalitat d'origen és aquella obtinguda com a conseqüència dels criteris ressenyats en els apartats 1 i 2 anteriors (*ius soli* i *ius sanguinis*), i la que obtenen els estrangers que exerciten el seu dret a optar com a conseqüència d'haver-se determinat la seva filiació natural o adoptiva o el seu lloc de naixement en Espanya després de la seva majoria d'edat.

forma prèvia a aquesta, li hagués atorgat la nacionalitat espanyola via *ius soli*.

- Les persones el pare o la mare de les quals hagués estat originàriament espanyol i nascut a Espanya.
- Les persones que estiguin o hagin estat subjectes a la pàtria potestat d'un espanyol.

En aquesta declaració davant el Registre civil, l'optant ha de jurar o prometre fidelitat al Rei i obediència a la Constitució i a les lleis, a més de renunciar a la seva anterior nacionalitat, llevat que es permeti el fet de mantenir la doble nacionalitat.

Aquesta declaració d'opció pot realitzar-se:

- pel propi sol·licitant sense necessitat d'assistència ni complement de la seva capacitat, si és major d'edat o està emancipat;
- pel mateix sol·licitant assistit en la seva declaració pel seu representant legal, si és major de catorze anys;
- pel representant legal del menor en el seu nom si aquest és menor de catorze anys; en aquest cas es requereix a més l'autorització de l'encarregat del Registre civil i un dictamen favorable del Ministeri Fiscal (qui actua aquí com a garant dels drets dels menors de edat).

Excepte en el supòsit exercitat per les persones el pare o mare de les quals hagués estat originàriament espanyol i nascut a Espanya que no està sotmesa a termini de caducitat ni cap límit d'edat, en la resta de supòsits aquesta declaració d'opció es pot exercir només fins als vint anys de l'interessat, o bé, en el cas que l'estranger optant no gaudís de la majoria d'edat segons la seva llei personal als divuit anys, un cop transcorregut el termini de caducitat de dos anys des de la seva majoria d'edat.

4) La quarta via per a l'adquisició de la nacionalitat espanyola és l'**adquisició per residència**. És similar a l'adquisició per opció pel que fa a la necessitat de declaració davant el Registre civil, capacitat per a realitzar-la, jurament o promesa de fidelitat al Rei i al Dret espanyol, renúncia a la nacionalitat anterior –llevat de les excepcions esmentades– i inscripció constitutiva en el Registre civil; però a més, requereix acreditar davant el Registre Civil bona conducta cívica i un suficient grau d'integració en la societat espanyola. El dret a l'adquisició de la nacionalitat espanyola per aquesta via es concedeix als quals acreditin en territori espanyol una residència legal, continuada i immediatament anterior a la petició durant els següents períodes de temps:

- Durant 1 any:

Doble nacionalitat

Es permet mantenir aquesta doble nacionalitat als naturals de països iberoamericans, d'Andorra, de Filipines, de Guinea Equatorial o de Portugal, i també als sefardites originaris.

- els nascuts en territori espanyol;
 - els qui havent gaudit del dret d'opció no ho han exercit dins de termini;
 - els qui hagin estat subjectes legalment a tutela, guarda o acolliment per part d'un ciutadà o institució espanyols durant dos anys consecutius, encara que continuessin en aquesta situació en el moment de la sol·licitud.
 - els qui en el moment de la sol·licitud duguessin un any casats amb espanyol o espanyola i no estiguessin separats legalment o de fet.
 - els vidus o vídues d'espanyola o espanyol, si a la mort del cònjuge no existís separació legal o de fet.
 - els nascuts fora d'Espanya de pare o mare, avi o àvia, que originàriament haguessin estat espanyols.
- Durant dos anys:
 - els nacionals d'origen de països iberoamericans, Andorra, Filipines, Guinea Equatorial o Portugal;
 - els sefardites.
 - Durant cinc anys: els qui hagin obtingut la condició de refugiat.
 - Durant deu anys: en la resta de casos.

5) També es pot adquirir l'adquisició de la nacionalitat espanyola per **carta de naturalesa**, sent en aquest cas el Govern del país el qual la concedeix mitjançant Reial decret i de forma discrecional quan en l'interessat concorren circumstàncies excepcionals. Coincideix en els seus requisits amb l'adquisició per opció i per residència pel que fa a la necessitat de declaració davant el Registre civil, capacitat per a realitzar-la, jurament o promesa de fidelitat al Rei i al Dret espanyol, renúncia a la nacionalitat anterior –llevat de les excepcions ressenyades– i inscripció constitutiva en el Registre civil.

6) Finalment hem de deixar constància de l'anomenada **consolidació de la nacionalitat espanyola per possessió d'estat**: es preveu la concessió de la nacionalitat espanyola a aquella persona que la tingui i la utilitzi de forma continuada durant deu anys, amb bona fe i conforme a un títol inscrit en el Registre civil. En aquest cas, encara que el títol inscrit en el Registre civil s'anul·lés per qualsevol circumstància (per exemple, perquè es va inscriure la nacionalitat espanyola d'una persona que no tenia dret a obtenir-la), la persona mantindria la nacionalitat espanyola.

1.6.3. El veïnatge civil

El veïnatge civil és un estat civil de la persona que la subjecta a un dels diferents Drets civils que coexisteixen a Espanya. A més, per aquest motiu, en determina la llei personal des del punt de vista dels conflictes de lleis interregionals.

El veïnatge civil l'ostenten només els nacionals espanyols i tots els nacionals espanyols han de tenir un. En canvi, els estrangers no tenen veïnatge civil.

Com la nacionalitat vincula a un subjecte amb el dret d'aquest Estat, entre els nacionals espanyols és necessària establir una qualitat distintiva que els vinculi a un o altre dels Drets civils que coexisteixen a Espanya ja que, com tots aquests Drets civils són espanyols, la nacionalitat no és un criteri que pugui complir aquesta finalitat. Lògicament, aquesta necessitat no es dona en els estrangers.

No s'ha de confondre el veïnatge civil amb el **veïnatge administratiu**, que es produeix com a conseqüència de la inscripció en el padró d'un municipi i vincula a una persona a aquest municipi des del punt de vista del Dret administratiu; ni la **condició política**, que vincula una persona amb els drets polítics d'una regió concreta (per exemple, una comunitat autònoma). Aquesta també es té com a conseqüència de la inscripció en el padró d'un municipi situat en aquesta regió.

Finalment, hem de fer referència al veïnatge local, que és la circumstància per la qual una persona està subjecta a una especialitat concreta dins d'un dels Drets civils que coexisteixen a Espanya:

Per exemple, en el Dret civil de Catalunya, hi ha una especialitat per a aquells sotmesos al Dret local de Tortosa que els permet que el seu testament sigui vàlid encara que no contingui la designació d'un hereu (article 422-1.3 del Codi Civil de Catalunya: «Són nuls els testaments que no contenen institució d'hereu, llevat que continguin nomenament de marmessor universal o siguin atorgats per una persona subjecta al dret de Tortosa»).

També, i de forma anàloga a la nacionalitat, és el Codi civil d'Espanya (en aquest cas en els seus articles 14 i 15) el text legal que estableix les regles de com s'adquireix el veïnatge civil. En aquest cas, hem de distingir (tot i que aquesta distinció també seria possible en les maneres d'adquisició de la nacionalitat espanyola) entre:

- Els supòsits d'adquisició originària del veïnatge civil: que són aquells que recullen el veïnatge civil adquirit amb el naixement o l'adopció, sense que prèviament s'ostentés cap altre (bé per no ser encara persona, bé per no ser espanyol). Són els que veurem a continuació assenyalats amb els números 1 al 3, i els assenyalats en els números 4 i 5 següents que venen referits als supòsits d'adquisició del veïnatge civil per part d'estrangers en el moment d'adquirir la nacionalitat espanyola.
- Dels supòsits d'adquisició derivativa del veïnatge civil: que són aquells que recullen la variació del veïnatge civil per part d'espanyols que, com a tals, ja tenien prèviament un veïnatge civil. Són els que veurem assenyalats amb els números 6 i 7.

1) **Criteri *ius sanguinis* comú o únic.** Els fills, tant naturals com adoptius –sempre que l'adoptat sigui menor no emancipat–, adquireixen des del seu naixement o adopció el veïnatge civil comú dels seus progenitors, o, en cas que la filiació s'hagi determinat únicament respecte d'un d'ells o només un d'ells tingui veïnatge civil, el veïnatge civil d'aquest; quan la filiació es determina respecte als dos progenitors però en moments temporals diferents, també el fill adquireix el veïnatge civil del progenitor la filiació del qual s'hagi determinat en primer lloc.

2) **Criteri *ius soli*.** Els fills adquireixen amb el seu naixement o adopció el veïnatge civil corresponent al territori del seu lloc de naixement:

- Quan els progenitors tinguin diferent veïnatge civil i la filiació pel que fa a ells s'hagi determinat en el mateix moment.
- Quan cap dels progenitors tingui veïnatge civil (per exemple tots dos siguin estrangers).

3) Criteri denominat **clàusula residual a favor del veïnatge civil del denominat Dret comú:** davant la impossibilitat d'aplicar els criteris anteriors, es concedeix als fills amb el seu naixement o adopció el veïnatge civil de l'anomenat dret comú:

Per exemple, aquest supòsit es produiria en el cas d'un fill nascut a l'estranger de progenitors amb diferent veïnatge civil.

4) D'altra banda, i pel que fa a les persones que sent estrangeres (per tant, sense veïnatge civil) adquireixin la nacionalitat espanyola (havent per tant d'adquirir un veïnatge civil) per **via diferent de la de carta de naturalesa**, en inscriure en el Registre civil l'adquisició de la seva nacionalitat espanyola, tenen al seu torn el deure d'optar pel seu veïnatge civil, i pot fer-ho per algun dels següents:

- pel corresponent al seu lloc de residència;
- pel corresponent al seu lloc de naixement;
- per l'últim veïnatge civil de qualsevol dels seus progenitors o adoptants;
- o pel del seu cònjuge.

5) I pel que fa a les persones que sent estrangeres adquireixin la nacionalitat espanyola **per carta de naturalesa**, aquestes tindran el veïnatge civil que el Reial decret de concessió; si bé es permet al subjecte manifestar una opció concreta i el Codi civil d'Espanya diu que s'han de tenir en compte les circumstàncies de la persona, en la majoria de supòsits se'ls concedeix el veïnatge civil de l'anomenat dret comú.

6) Criteri d'opció. En virtut d'aquest es concedeix als nacionals espanyols la possibilitat de canviar el veïnatge civil que ostentin per algun altre, de tal manera que:

- Si el fill hagués adquirit el veïnatge civil en virtut del criteri *ius soli* o el veïnatge civil de l'anomenat dret comú per aplicació de la clàusula residual, el/s progenitor/s podrà/n atribuir al fill en el termini de caducitat de sis mesos des del seu naixement o adopció el veïnatge civil que tingui/n aquest/s progenitor/s.
- Des que el fill compleixi catorze anys i fins que transcorri un any des de la seva emancipació (o, sinó, un any des de la seva majoria d'edat) el fill podrà optar:
 - Pel veïnatge civil corresponent al seu lloc de naixement.
 - Per l'últim veïnatge civil de qualsevol dels seus progenitors.
- Qualsevol dels cònjuges pot optar, en qualsevol moment i sempre que no hi hagi entre ells separació legal o de fet, pel veïnatge civil que tingui l'altre cònjuge.
- Qualsevol persona que resideix en un territori diferent del qual posseeixi el veïnatge civil, podrà optar pel veïnatge civil corresponent a aquest territori on resideix, sempre que la residència hagi estat continuada durant un període de dos anys.

En tots aquests supòsits, l'interessat haurà de realitzar una declaració referent a això davant del Registre civil, on es farà constar, amb caràcter constitutiu, la modificació del veïnatge civil; si l'interessat no està emancipat, en aquesta declaració haurà d'assistir-lo el seu representant legal.

7) Finalment tenim el criteri d'adquisició automàtica per residència. D'acord amb aquest criteri s'adquireix un veïnatge civil davant la passivitat del subjecte afectat. Es produeix quan una persona resideix de forma continuada durant deu anys en un territori amb un veïnatge civil diferent d'aquell que ostenta; transcorregut aquest termini, la persona adquireix automàticament el veïnatge civil corresponent a aquest territori. No obstant això, la persona pot evitar l'adquisició d'aquest nou veïnatge civil declarant davant del Registre civil i abans que transcorri el termini de deu anys la seva voluntat de mantenir el veïnatge civil que ostenti; en aquest cas, no es produirà un canvi de veïnatge civil, sinó que el subjecte conservarà el seu veïnatge civil.

Per concloure aquest subapartat, únicament cal ressenyar que el veïnatge local s'adquireix per les mateixes vies d'adquisició del veïnatge civil.

Veïnatge civil en el Registre civil

Cal tenir en compte que al Registre civil, excepte en els supòsits d'adquisició derivativa o conservació, no es fa constar el veïnatge civil. Això dificulta la prova de quin és el concret veïnatge civil d'una persona. Potser per això l'article 14.6 del Codi civil d'Espanya determina que: «En caso de duda prevalecerá la vecindad civil que corresponda al lugar de nacimiento».

1.7. El Registre Civil

El Registre Civil és un òrgan de registre públic dependent del Ministeri de Justícia i sota el control de la Direcció General dels Registres i del Notariat, que té per objecte fer constar oficialment els fets i actes que es refereixen a la identitat de les persones, al seu estat civil i la resta de les seves circumstàncies personals; en aquest sentit, són inscriptibles respecte a una persona els fets referits a:

- El seu naixement.
- La seva filiació.
- El seu nom i cognoms i els canvis d'aquests.
- El seu sexe i el canvi de sexe.
- La seva nacionalitat, el seu veïnatge civil i les modificacions de tots dos paràmetres.
- Les relacions paterno-filials i les seves modificacions.
- La seva emancipació.
- El seu matrimoni, nul·litat, separació o divorci, a més del seu règim econòmic matrimonial.
- La modificació de la seva capacitat civil.
- La tutela, curatela i altres representacions legals o mesures de protecció, a més de les seves modificacions.
- L'autotutela i els apoderaments preventius.
- Els actes relatius a la constitució i règim del patrimoni protegit de les persones amb discapacitat.
- La seva declaració de concurs.
- La seva declaració d'absència.
- La seva declaració de defunció.
- La seva defunció.

La regulació del Registre Civil es conté actualment en la Llei 20/2011, de 21 de juliol, del Registre Civil, i en el Reglament de la Llei del Registre Civil (aprovat per Decret de 14 de novembre de 1958). Aquesta Llei, la completa entrada en vigor de la qual es produirà el dia 30 de juny de 2018, substituirà l'anterior Llei de 8 de juny de 1957 sobre el Registre Civil, vigent fins a aquesta data.

Amb la nova regulació se substitueix l'anterior organització del Registre Civil a oficines territorials (organitzades al seu torn en llibres o seccions en què s'anotaven respectivament els naixements i assentaments generals, els matrimonis, les defuncions, i les tuteles i representacions legals) per una organització basada en un registre civil únic per a tot Espanya, automatitzat i que gira al voltant d'un registre individual per a cada persona –a la qual s'assigna un codi de identificació– en el qual es practiquen totes les anotacions relatives a aquesta.

Com hem dit, el Registre Civil té per objecte principal, que no únic, la inscripció dels fets i actes que afecten l'estat civil de la persona. Però, què hem d'entendre per estat civil?

Podem definir l'estat civil com una qualitat jurídica de les persones que, per la seva pertinença a un grup o per les seves característiques concretes, determina l'aplicació a aquestes d'un règim jurídic particular, règim que afecta bàsicament a la seva capacitat d'obrar.

I quins són els estats civils?:

- En funció de l'edat, els estats civils de major d'edat i menor d'edat.
- En funció de la filiació, pot parlar-se d'una distinció entre filiació matrimonial i filiació no matrimonial, i una altra distinció entre la filiació natural i la filiació adoptiva.
- En funció del matrimoni, comptem amb els estats civils de casat, solter, separat, divorciat i vidu.
- En funció de la capacitat: l'estat civil d'incapacitat; també el d'emancipat.
- En funció del vincle amb un Estat o Dret: la nacionalitat i el veïnatge civil.

Per contra, el sexe o gènere d'una persona no pot entendre's com un estat civil, ja que aquest no determina l'aplicació d'un règim jurídic particular ni en funció d'aquest es veu afectada la capacitat d'obrar. No obstant això, la inscripció del sexe consta al Registre civil. Això és degut al fet que en el Registre civil no s'inscriuen únicament les circumstàncies referides a l'estat civil, sinó també altres referides a la identitat de les persones o a la resta de les seves circumstàncies; per tant, no pot assimilar tot allò inscrit en el Registre civil amb l'estat civil d'una persona.

D'altra banda, existeixen també altres circumstàncies que, si bé no se'ls concedeix l'estatus d'estat civil, sí provoquen l'aplicació d'una sèrie de normes específiques per a aquestes. Entre elles podem al·ludir a les parelles estables, a les persones víctimes de violència domèstica, a les persones discapacitades o dependents, etc. A aquestes situacions, per distingir-les dels estats civils, se les anomena condicions civils emergents.

També hem de deixar constància de la possessió d'estat civil, que es produeix quan una persona actua de forma pública, pacífica i continuada exercint com a propi un determinat estat civil, de tal manera que les persones amb les quals es relaciona la tracten com si fos titular d'aquest estat civil i l'hi reconeixen:

Per exemple, quan algú actua com a fill d'un altre i aquest pare/mare, la resta de familiars i el conjunt de la societat, tot i que legalment no és el seu progenitor/familiar, el tracten i consideren com a tal.

Amb tot això podem concloure especificant quines són les característiques dels estats civils:

a) Qualitat de la persona de caràcter personalíssim. Això implica la no transmissibilitat *mortis causa* de l'estat civil i la impossibilitat d'exercir accions relatives a l'estat civil per altres persones; per això, excepte en els supòsits especialment previstos per la llei (com, per exemple, el cas del dret atribuït als pares respecte als seus fills durant el breu termini de sis mesos des de l'adopció o el naixement), s'impedeix modificar l'estat civil d'una altra persona (en l'exemple, el seu veïnatge civil).

b) Matèria d'ordre públic. Com l'estat civil configura l'estatut jurídic de la persona en la societat, la seva concreció és necessària per al correcte funcionament d'aquesta; per aquest motiu les normes que el regulen tenen un caràcter imperatiu, i fins i tot es crea *ad hoc* un òrgan de registre (el Registre Civil) per a la inscripció i com a mitjà de publicitat dels actes referits a l'estat civil. Fins i tot per aquest caràcter d'ordre públic s'acostuma a predicar de l'estat civil la seva necessària estabilitat i permanència, fet que no impedeix la seva possibilitat de modificació; ara bé, aquesta només podrà realitzar-se en els supòsits taxats i atenent els requisits legalment establerts, que, a més, acostumen a fixar unes formalitats especials.

c) Generalitat i eficàcia *erga omnes*. Per aquest motiu les sentències dictades en processos sobre estat civil, d'acord amb l'article 222.3-2n. paràgraf de la Llei d'enjudiciament civil, tenen efectes de cosa jutjada davant de tots a partir de la seva inscripció o anotació en el Registre civil.

d) Indisponibilitat i irrenunciabilitat. Els estats civils estan fora del tràfic jurídic i del poder de disposició de les persones, prohibint-se expressament la transacció pel que fa a aquests (article 1814 del Codi civil d'Espanya)

Així, per exemple, els nacionals espanyols no poden renunciar a tenir necessàriament un veïnatge civil, encara que puguin modificar-lo.

e) Intervenció necessària del Ministeri Fiscal en els conflictes relatius a l'estat civil, havent de prendre part aquest en tots els processos relatius a l'estat civil «en defensa de la legalitat i de l'interès públic o social» (tal com recull l'article 3.6 de la Llei 50/1981, de 30 de desembre, per la qual es regula l'estatut orgànic del Ministeri Fiscal).

f) Possibilitat d'inscripció en el Registre civil.

g) Protecció especial penal, en virtut dels articles 220 a 222 i 401 del Codi penal.

2. La persona jurídica

Ja vam recollir a l'inici d'aquest mòdul que, a més de a les persones físiques, el Dret concedeix també personalitat civil a les persones jurídiques. I definim la persona jurídica com l'entitat a la qual el Dret concedeix una sèrie d'atributs propis de la persona perquè, com a tal, pugui operar en el tràfic jurídic i tenir relacions amb altres persones, ja siguin físiques o jurídiques; per aquest motiu el Dret els concedeix una personalitat civil diferent de la de les persones que les creen o de la de les persones que formen part dels seus òrgans de gestió o administració.

A la personalitat civil de les persones jurídiques se l'anomena personalitat jurídica.

D'altra banda, pel que fa a la persona jurídica no poden assimilar les regles referents al naixement biològic d'una persona; per això, respecte a la persona jurídica, encara que puguem parlar de naixement de la mateixa, és més comú el terme de *constitució*. En aquest sentit, des de la seva constitució, la persona jurídica adquireix la seva personalitat jurídica i, en conseqüència, adquireix capacitat jurídica. Pel que fa a la seva capacitat d'obrar, és gestionada pels òrgans d'administració de la persona jurídica, òrgans amb nomenclatures diverses en funció del tipus de persona jurídica.

Així mateix, tampoc no es parla de mort de la persona jurídica, sinó que el concepte tècnic adequat és el de *dissolució*. I un cop dissolta, no esdevé, com amb les persones físiques, la successió de la persona jurídica, sinó que s'entra en l'anomenat procés de liquidació, en què s'ha de decidir què passa amb el conjunt de drets i obligacions que formessin part del patrimoni de la persona jurídica dissolta (com succeeix després de la mort d'una persona física per mitjà de la seva successió).

I per què el Dret concedeix personalitat jurídica a aquests ens o organitzacions? El motiu és que s'entén que diversos fins poden ser assolits de manera més fàcil per aquestes personalitats jurídiques que per les persones físiques individualment considerades actuant per separat.

Ara bé, en ocasions la finalitat real d'aquestes persones físiques que creen, gestionen o administren una societat és eludir sota la forma d'aquesta persona la responsabilitat dels seus actes. Això és possible ja que la persona jurídica és una persona diferent dels membres que la gestionen, de manera que té la seva pròpia capacitat jurídica (és titular dels seus drets i les seves obligacions) i la seva pròpia capacitat d'obrar (actua en el seu propi nom) diferent de la d'aquelles

persones que la van crear o que la gestionen i administren. D'aquesta manera, la persona jurídica, com a ens independent, és titular del seu propi patrimoni i està obligada pels seus actes a nivell personal; així mateix, aquest patrimoni i obligacions és al seu torn independent i està separat del patrimoni i obligacions de les persones que van crear o gestionen i administren la persona jurídica, de tal manera que aquestes persones creadores no responen amb el seu patrimoni de les obligacions o deutes de la persona jurídica creada.

No obstant això, a vegades, la jurisprudència decideix no aplicar aquesta separació entre el patrimoni de la persona jurídica i el dels seus membres, i així s'estén la responsabilitat de la persona jurídica als seus membres i al seu patrimoni. És el que es coneix com la doctrina de l'aixecament del vel, ja que es prescindeix del vel (que seria la persona jurídica) que amaga la realitat: que els actes que han generat aquesta responsabilitat són actes dels membres d'aquesta persona jurídica, moltes vegades irreal.

A més, hi ha altres supòsits legalment establerts en què es trasllada la responsabilitat de la persona jurídica als seus dirigents:

Exemple

Així, l'administrador d'una societat respondrà personalment dels deutes d'una societat (és el que es coneix com la responsabilitat dels administradors socials) si, per exemple, incompleix el seu deure de dissoldre-la en un termini de dos mesos des que aquesta incorri en causa legal de dissolució (article 367 de la Llei de societats de capital).

2.1. Classificacions de les persones jurídiques

Són diverses les classificacions que podem fer de les persones jurídiques. Aquí esmentarem les següents:

1) Persones jurídiques públiques/Persones jurídiques privades. Aquesta distinció es fonamenta en si la constitució de la persona jurídica prové, bé d'un acte públic o d'una decisió política (persones jurídiques públiques, per exemple, un ajuntament, l'Institut Nacional de la Seguretat Social, etc.), o bé d'un negoci entre persones privades (persones jurídiques privades, per exemple, una societat limitada, una associació, etc.). Aquesta distinció fa que aquestes persones jurídiques es vegin sotmeses i regides, respectivament, pel Dret Públic o pel Dret Privat.

2) Persones jurídiques privades d'interès particular o privat/Persones jurídiques privades d'interès general o públic. Les persones jurídiques privades poden constituir-se: bé per obtenir un interès particular o privat (per exemple, l'obtenció d'un rendiment econòmic per mitjà d'una societat de capital); o bé per obtenir un interès general (per exemple, l'ajuda a discapacitats que pot fer una associació). D'altra banda no s'ha de confondre aquest interès general o públic amb la declaració d'utilitat pública d'una persona jurídica concreta, ja

que no totes les persones jurídiques d'interès públic gaudeixen d'aquesta distinció, la qual concedeix a aquestes persones jurídiques una sèrie de beneficis econòmics i fiscals.

3) Persones jurídiques de base associativa/Persones jurídiques de base fundacional o patrimonial.

En aquest cas la distinció s'estableix d'acord amb els criteris de constitució, organització i funcionament, de tal manera que: les de base associativa es constitueixen al voltant de les persones o socis (per exemple, una societat civil) i les de base fundacional al voltant d'un patrimoni (per exemple, una fundació).

4) Persones jurídiques civils/Persones jurídiques mercantils.

Finalment, tenim diferents tipus de persones jurídiques de Dret privat en virtut de: si han escollit les normes de constitució i organització d'una persona jurídica regulada en el Dret civil (per exemple, les societats civils, les associacions, les fundacions, etc.), o si han escollit les normes de constitució i organització d'una persona jurídica regulada en el Dret mercantil (per exemple, les societats anònimes, les societats limitades, etc.).

2.2. Societats civils

La societat civil es crea quan dues o més persones perfeccionen un contracte civil de societat. Per mitjà d'aquest contracte (regulat en els articles 1665 a 1708 del Codi civil d'Espanya), dues o més persones s'obliguen a posar en comú diners, béns o indústria, amb ànim de partir entre elles els guanys. Si a la societat s'aporten béns immobles, el contracte de societat civil ha de constar en una escriptura pública.

El Dret concedeix personalitat jurídica a les societats civils la constitució de les quals no es manté secreta entre els socis, és a dir, quan l'existència de l'acord constitutiu es fa públic per mitjà de la seva actuació en el tràfic jurídic com a tal societat.

2.3. Associacions

L'article 22 de la Constitució espanyola estableix el dret d'associació com un dret fonamental. En desenvolupament d'aquest dret s'ha dictat a nivell estatal la Llei Orgànica 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació.

Per la seva banda, a nivell del Dret civil de Catalunya, la regulació de l'associació la trobem en el Llibre tercer del Codi civil de Catalunya, que també regula una altra persona jurídica (la fundació).

L'associació és una entitat sense ànim de lucre constituïda voluntàriament per tres o més persones físiques o jurídiques per a complir una finalitat d'interès general o particular mitjançant la posada en comú de recursos personals o patrimonials amb caràcter temporal o indefinit.

L'acord de constitució s'ha de formalitzar per escrit (si bé no cal que es faci en escriptura pública) i des de la seva constitució gaudeixen de personalitat jurídica; no obstant això, encara que només a efectes de publicitat, han de constar inscrites en el Registre d'Associacions.

Es tracta d'una persona jurídica privada i civil, de base associativa i que pot perseguir una finalitat d'interès general o particular; no obstant això, en no poder constituir-se amb ànim de lucre, els guanys no poden repartir-se entre els associats, ni tan sols un cop l'associació ha estat dissolta i liquidada.

Els seus òrgans de funcionament són:

- Els associats, que han de contribuir al seu sosteniment i que exerceixen les seves funcions mitjançant l'assemblea general.
- I l'òrgan de govern i administració, que pot rebre diverses denominacions com ara *junta de govern*, *junta directiva*, etc.

2.4. Fundacions

El dret de fundació per a fins d'interès general ve reconegut com un dret constitucional en l'article 34 de la Constitució espanyola, de manera que no gaudeix –com en el cas del dret d'associació– del caràcter de dret fonamental. Per això, la regulació estatal no es conté en una llei orgànica, sinó en una llei ordinària: la Llei 50/2002, de 26 de desembre, de fundacions.

Els diferents drets autonòmics també regulen aquest tipus de persona jurídica; en el Dret civil de Catalunya, com ja hem exposat, la seva regulació s'incardina en el Llibre tercer del Codi civil de Catalunya, llibre que regula les persones jurídiques.

La fundació és una entitat sense ànim de lucre constituïda voluntàriament per un o diversos fundadors mitjançant l'afectació d'uns béns o d'uns drets de contingut econòmic, a més dels seus rendiments o dels recursos obtinguts per altres mitjans al compliment de finalitats d'interès general.

En aquest tipus de persona jurídica l'acord de constitució (denominat carta fundacional), que és atorgat pel fundador, s'ha de formalitzar en escriptura pública o mitjançant testament o codicil. La personalitat jurídica que es concedeix a les fundacions no és plena fins que no es produeix la inscripció d'aquesta en el Registre de Fundacions.

Es tracta d'una persona jurídica privada i civil, de base fundacional i que ha de perseguir una finalitat d'interès general.

El funcionament de la fundació gira al voltant dels rendiments obtinguts pel patrimoni; al patrimoni inicial que s'especifica a la carta fundacional se li denomina dotació inicial, una quantitat que, per regla general, s'ha d'haver aportat i desemborsat íntegrament abans de sol·licitar la inscripció de la fundació en el Registre de Fundacions, i que no pot ser inferior a les xifres que marca la seva normativa de regulació:

Així, per exemple, segons el Dret civil de Catalunya, la dotació inicial mínima és de trenta mil euros, tot i que poden també constituir-se fundacions temporals per un termini màxim de durada de cinc anys amb una dotació inicial no inferior a quinze mil euros.

Per la seva banda, a l'òrgan d'administració, govern i representació de la fundació se li denomina patronat, sent un òrgan col·legiat, és a dir, amb un mínim de tres membres; els components d'aquest òrgan, que poden ser persones físiques o jurídiques, són els anomenats patrons. Sense perjudici de la seva variació posterior, les persones que integren inicialment el patronat han de ser designades en la carta fundacional.

Finalment, hem de parlar d'un òrgan públic de Dret administratiu que controla i fiscalitza la fundació: el protectorat. Aquest òrgan ha de vetllar perquè es compleixin les finalitats fundacionals, les disposicions legals i els estatuts de la fundació, i perquè es respecti la voluntat fundacional; així mateix, és l'encarregat de controlar el Registre de Fundacions, és l'òrgan davant el qual s'han de rendir comptes anualment, és l'òrgan que ha d'autoritzar determinats actes de la fundació, etc.

2.5. Societats de capital

Finalment, deixant ja de banda les societats de Dret civil, conclourem aquest mòdul amb les societats mercantils, sotmeses per tant al Dret mercantil.

Potser les dues més importants i conegudes siguin la societat anònima (S.A.) i la societat limitada (S.L.), però no són les úniques. Tant la Llei de societats de capital com el Codi de Comerç de 1885 (del qual encara estan vigents alguns articles) regulen altres tipus de societats mercantils, com la societat comanditària per accions, la societat col·lectiva, o la societat comanditària simple.

Llei de societats de capital

La Llei de societats de capital (aprovada per Reial decret legislatiu 1/2010, de 2 de juliol, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de societats de capital) va fusionar en una llei única les antigues lleis que regulaven per separat aquestes societats:

- la Llei de societats anònimes (aprovada per Reial decret legislatiu 1564/1989, de 22 de desembre)

- la Llei 2/1995, de 23 de març, de societats de responsabilitat limitada

Així mateix va regular la societat comanditària per accions, fins llavors regulada en el Codi de Comerç de 1885.

Les societats de capital són:

- La societat anònima.
- La societat de responsabilitat limitada.
- La societat comanditària per accions.

Totes elles són persones jurídiques privades i mercantils d'interès particular i base associativa.

1) La **societat anònima** és una persona jurídica privada i mercantil d'interès particular i base associativa, tot i que podrà estar formada per un únic soci (societat anònima unipersonal). En ella els seus socis no responen personalment dels deutes de la societat i el seu capital social, que no podrà ser inferior a seixanta mil euros, està dividit en accions.

La Llei de societats de capital també estableix unes especialitats respecte a dos subtipus de societats anònimes: la Societat Anònima Europea (S.E.) i les Societats Cotitzades.

2) La **societat de responsabilitat limitada** és una persona jurídica privada i mercantil d'interès particular i base associativa que també podrà estar formada per un únic soci (societat de responsabilitat limitada unipersonal). En ella els seus socis no responen personalment dels deutes de la societat i el seu capital social, que excepte en els casos de societats en règim de formació successiva no podrà ser inferior a tres mil euros, està dividit en participacions socials.

Es regula al seu torn en la Llei de societats de capital un subtipus de societat de responsabilitat limitada: l'anomenada societat nova empresa (S.L.N.E.).

3) Finalment, la **societat comanditària per accions** és una persona jurídica privada i mercantil d'interès particular i base associativa. En ella, almenys un dels socis respondrà personalment dels deutes de la societat com a soci col·lectiu; per aquest motiu en aquest tipus no es preveu legalment la possibilitat que aquesta societat pugui estar formada per un únic soci. El seu capital social, per al qual no es preveu un mínim, també està dividit en accions.

La constitució de les societats de capital ha de ser plasmada en una escriptura pública i inscriure's en el Registre mercantil; amb aquesta inscripció registral s'adquireix la personalitat jurídica de la societat de capital.

El Registre mercantil és l'òrgan de publicitat en el qual s'inscriuen els fets i actes relatius als empresaris individuals i a les societats mercantils, per tal de donar-hi publicitat de manera que puguin ser coneguts per les persones que contractin amb ells. La seva regulació es conté en els articles 16 a 24 del Codi de Comerç de 1885 i en el Reglament del Registre mercantil (aprovat per Reial decret 1784/1996, de 19 de juliol).

En totes elles (d'aquí el seu nom de societats de capital), les aportacions socials només poden fer-se en béns o drets patrimonials susceptibles de valoració econòmica; en cap cas no podran ser objecte d'aportació el treball o els serveis. En funció d'aquestes aportacions s'emetran com a contraprestació les corresponents accions o participacions socials.

Els òrgans de govern, administració i representació de les societats de capital són:

- La junta general, formada per l'assemblea de tots els socis.
- I l'òrgan d'administració, que pot estar format per un administrador únic, diversos administradors que actuïn de forma solidària o conjunta, o un consell d'administració amb un mínim de tres membres; en la societat comanditària per accions l'administració l'ostentarà/n el/s soci/s col·lectiu/s. L'òrgan de administració ostenta la representació de la societat.

Exercicis d'autoavaluació

1. S'anomena *concepturus*:

- a) A aquell que ja ha estat concebut, però encara no ha nascut.
- b) A l'hereu fiduciari.
- c) A aquell que encara ha de ser concebut.

2. La capacitat jurídica és:

- a) L'aptitud per ser titular de drets i obligacions, i només la tenen els majors d'edat o emancipats.
- b) L'aptitud per exercitar drets i assumir obligacions.
- c) La capacitat que té de forma plena com a conseqüència de tenir personalitat civil.

3. La incapacitació d'una persona requereix:

- a) Una sentència judicial.
- b) Una resolució d'un òrgan administratiu.
- c) Totes dues coses.

4. La potestat parental rehabilitada (o pàtria potestat rehabilitada, segons el Codi civil d'Espanya) es produeix quan s'incapacita a una persona:

- a) Durant la seva minoria d'edat.
- b) Durant la seva majoria d'edat.
- c) Quan els seus progenitors ja han mort.

5. Són institucions de protecció de la persona previstes per als casos d'incapacitació:

- a) La tutela i la curatela.
- b) L'assistència.
- c) Les dues respostes anteriors són correctes.

6. A efectes civils, el domicili d'una persona física és:

- a) El lloc on està empadronat.
- b) El lloc del seu veïnatge civil.
- c) El lloc de la seva residència habitual.

7. Per adquirir la nacionalitat espanyola cal sempre:

- a) Bé haver nascut a Espanya, bé tenir pare o mare espanyols.
- b) Bé residir, bé haver residit a Espanya en algun moment.
- c) Cap de les dues respostes anteriors és correcta.

8. Es concedeix un dret d'opció per modificar el seu veïnatge civil:

- a) Als menors d'edat a partir dels catorze anys.
- b) Als cònjuges que portin un mínim d'un any casats.
- c) A tots dos, és a dir, que les dues respostes anteriors són correctes.

9. El veïnatge civil s'adquireix:

- a) Per residència continuada durant dos anys en un territori concret de Dret civil propi i diferent d'aquell que es té un veïnatge civil, encara que la persona no faci cap tràmit, ja que després d'aquest termini l'adquisició és automàtica llevat que es manifesti el contrari.
- b) Per residència continuada durant un any en un territori concret de Dret civil propi i diferent d'aquell que es té un veïnatge civil, sempre que la persona ho sol·liciti davant el Registre Civil.

c) Cap de les dues respostes anteriors és correcta.

10. Quin d'aquests òrgans és representant legal d'una persona jurídica:

- a) El protectorat, en les fundacions.
- b) L'administrador, en les societats de capital.
- c) Els progenitors si no han mort i aquesta és menor d'edat.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. c

2. c

3. a

4. b

5. a

6. c

7. c

8. a

9. c

10. b

Bibliografia

Per als diferents mòduls d'aquesta assignatura es recomana la consulta d'aquestes dues lleis:

El Codi civil d'Espanya (en una versió actualitzada i vigent).

El Codi civil de Catalunya (en una versió actualitzada i vigent).

Així mateix, seria interessant completar l'assignatura amb material bibliogràfic corresponent a la denominada part del Dret de la persona. En aquest sentit, es recomana el mateix manual que també hem ressenyat en el mòdul «El Dret Privat. Concepte, matèries i principis», ja que en Dret civil s'acostuma a explicar el Dret de la persona de manera conjunta a la seva part general:

Vaquero Aloy, A. (coord.) (2016). *Dret civil. Part general i Dret de la persona* (2a. edició). Editorial Atelier Llibres Jurídics. Barcelona: 2016.